

El repte democràtic de la Covid-19

«Sí, els sistemes democràtics han mostrat certes dificultats per gestionar aquesta crisi, però la solució no és menys democràcia, sinó més democràcia»

La Covid-19 no només ha sacsejat la vida de les persones i les estructures socials, econòmiques i polítiques del país, sinó que ha derivat en una crisi política que tot just intuïm. La pandèmia ha posat a prova ciutadans i responsables polítics i els ha portat a plantejar-se dilemes que afecten la limitació de drets i llibertats per fer front a l'emergència sanitària.

Alguns governants han flirtejat amb el populisme, altres amb el negacionisme, i molts han apel·lat a discursos bel·licistes per atemorir una població contestatària. En nombroses tertúlies hem sentit opinadors defensant que països com la Xina haurien sabut gestionar millor la crisi sanitària i que després de prendre les mesures restrictives adequades, ara la població estaria tornant a una normalitat que la resta envegem. Així doncs, en temps de crisi, d'emergència sanitària i econòmica, perquè hauríem de reivindicar els valors i els sistemes democràtics?

Avui que commemorem el Dia Internacional de la Democràcia és més rellevant que mai fer-nos aquesta pregunta i mirar de donar-hi alguna resposta. Podríem dir que, en situacions complexes com les d'una crisi sanitària global, només els sistemes que integren en la presa de decisions la pluralitat d'opinions, preferències i necessitats dels seus ciutadans són capaços d'aportar solucions eficaces i acceptades per la majoria. Per això és fonamental vetllar per garantir la salut i el dinamisme de les nostres democràcies, així com la seva capacitat d'adaptació i anticipació. Però anem a pams.

La Covid-19 ha estat un gran examen sorpresa per a institucions i governants que ha tensat totes les estructures polítiques, socials i econòmiques d'aquí i d'arreu. Els responsables polítics han hagut de demanar sacrificis importants a una ciutadania cada cop més desafectada políticament, descreguda, temptada per propostes simplistes i sovint radicals. A canvi d'aquest vot de confiança, els ciutadans exigeixen que la presa de decisions sigui informada, transparent i responsable. Com en totes les crisis, ha sorgit el debat sobre la necessitat de consultar els experts, traslladant a epidemiòlegs, viròlegs i comunitat científica en general la responsabilitat política de respondre al qual és eminentment un dilema polític: com frenar la corba de contagis garantint alhora drets i llibertats així com el desenvolupament social, cultural i econòmic.

Per posar un exemple, des d'un punt de vista estrictament epidemiològic podrien acceptar-se mesures restrictives de drets com l'obligatorietat d'identificar públicament les persones contagiades per la Covid com a condició per gaudir de determinats serveis (transport públic, escola, hospitals), mesures que probablement també serien ben vistes pels règims autoritaris per qui garantir el dret al secret mèdic no seria una prioritat.

Però tots ells no hi veurien els riscos per la vida en comú, i aquesta és precisament la gran feina dels nostres responsables polítics. A ells els correspon informar-se amb els millor experts, consultar les necessitats d'uns i altres, ponderar riscos i prendre decisions. I la ciutadania a ser-hi activament per jutjar amb esperit crític aquestes decisions i exigir, si s'escau, responsabilitats. És així com avancem col·lectivament, corresponsabilitzant-nos.

Per tot això és fonamental vetllar per garantir que s'actui amb contundència sense renunciar als nostres drets i llibertats. És probable que en molts països les llibertats que s'han perdut a favor de les mesures d'emergència contra la Covid no es recuperin. I que la vida política, basada en un sistema de contrapesos, de debat, de conflicte i de consens, quedi malalta pel mal costum adquirit d'imposar mesures extraordinàries. El perill és que allò extraordinari i temporal es converteixi en permanent. La solució no implicarà renunciar a la democràcia, sinó per enfortir-la.

I per això, cal fer un toc d'alerta i recordar que la crisi política generada per la pandèmia s'afegeix als reptes que arrossegueu des de fa anys els nostres sistemes democràtics. De fet, molt abans de l'arribada massiva del virus, els experts ja assenyalaven que el món experimentava un cert declivi de la democràcia i que, des de 2006, cada cop més països perdien en qualitat democràtica (*Authoritarianism in the Time of the Coronavirus, Foreign Policy, 2020*).

Obrir el debat públic entre ciutadans, experts i administracions respecte als grans reptes dels sistemes democràtics ens ha de permetre trobar solucions que els facin més robustos de cara a les crisis que vindran. I en aquest debat caldrà parlar de la degradació de la cultura del debat, de la tolerància i la negociació. Caldrà igualment adreçar la qüestió de la proliferació de *fake news* i la necessitat de recuperar el control de l'espai digital democràtic, garantint alhora el dret a la informació i el de la llibertat d'expressió. Haurem de seguir reflexionant sobre com millorem els mecanismes de participació ciutadana, com consolidem governs transparents i íntegres, i en com adaptem més i millors lleis i institucions a les reivindicacions que ens arriben dels carrers, siguin a Bielorússia o a Barcelona.

La pandèmia de la Covid-19 ens recorda que tenim tots aquests reptes pendents, i tants d'altres. De nosaltres depèn aprofitar aquesta desafortunada oportunitat per iniciar un gran debat públic sobre el sistema en el qual volem viure i només així sortirem reforçats d'aquesta crisi i ens prepararem per a les que vindran.

"El menys dolent dels sistemes polítics" és permeable a les reivindicacions de la ciutadania, genera consens i confiança creuada. Però ha d'anar un pas més enllà i anticipar-se. Tenim règims dinàmics que es construeixen dia a dia, amb cada repte i cada aprenentatge, i tots formem part de l'engranatge que ens fa avançar. I si els sistemes democràtics han mostrat certes dificultats per gestionar aquesta crisi, i això ha pogut generar dubtes sobre la seva idoneïtat, la solució no és menys democràcia, sinó més democràcia. Construïm-la.